

Viittoma on luonnollinen kieli

HS 30.1.89

Tammikuun 13. päivänä tarkastettiin Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa kasvatustieteiden lisensiaatti Liisa Hakkaraisen väitöskirja "Kuurojen yläasteen oppilaiden kirjoitetun kielen hallinta". Väitöstilaisuus poikkesi tavallisesta 14. 1. ja 14. 1.

Kirjassa esitetään useita mielenkiintoisia havaintoja kuurojen tuottamista suomen kielen virheistä. Nüistä on varmaankin hyötyä kuurojen lukemisopetuksessa. Jos lukee koko teoksen huolellisesti, käy myös selville, että tekijä on pyrkinyt tasapuoliseen esitykseen niin kuin tieteessä pitääkin.

Silti kirja synnyttää vakavia vastahuomautuksia. Niille on syytä antaa laajempi julkisuus kuin tieteessä on tapana. Kysymyksessä on nimittäin paitsi pyrkimys tieteelliseen to- tuuteen myös vammaisten elintärkeä oikeus tulla oikein tulkituiksi. Historiasta löytyy paljon esimerkkejä siitä, miten vammaisia yritetään itseen kuulematta ja näennäisesti epämuksuvia tosiseikkoja tunnustamatta.

Työn päätulokseksi nousee toteamus, että 15-vuotiaan kuuron lukutaito on samalla tasolla kuin kahdeksanvuotiaan kuulevan. Näin esitettyä vertailu ei ole yhteismitall-

nen, koska kuuron toista eli vierasta kieltä verrataan kuulevan ensikielen. Tällaisessa vertailussa kuuron tulos jää epäoikeudenmukaisen heikoksi.

Samaa ajattelutapaa soveltaen voisimme verrata 15-vuotiaan kuulevan suomalaisen oppilaan englannin kielen taitoa samanikäisen englantilaisen äidinkieliseen suoritukseen. Yltäisiköhän monikaan suomalaisen englanninlukija kymmenvuotiaan englantilaisen tasolle?

Suomen kielen toisarvoista asemaa kuuroilla olisi pitänyt korostaa paljon painokkaammin kuin tekijä on tehnyt. Itse asiassa koko työn luontevin lähtökohta olisikin löytynyt vieraan kielen oppimisen teoriasta.

Mutta aivan erityisesti olisi pitänyt kunnolla problematisoida viittomakielen ja suomen kielen suhde kuuroilla. Nyt siihen ei oteta mitään kantaa, vaikka viittomakieli mainitaan ohimennen siellä täällä.

Käsite "kielitaito" määritellään kyllä suomen kielen lukutaidoksi, mutta käytännössä tekijä ei tiukasti pysy tässä, vaan käyttää sitä usein arkimerkityksessään eli tarkoittamassa henkilön koko kielitaitoa. Näin saatamme lukea, että useilla kuuroilla oppilailla ei ole hyvin kehittyntä, sisäistynyttä kielisysteemiä, jolle kirjoitettu kieli voisi

rakentua, tai ettei suurimmalla osalla yläasteen kuuroista oppilaista ole tarvittavia kielellisiä rakenteita, joilla he voisivat ilmaista kasvavia kognitiivisia (tiedollisia) taitojaan. Väitetään jopa että kuuron ensisijainen yhteys ympäröivään maailmaan tapahtuisi lukemisen avulla.

Näissä kohdin viittomakielen merkitystä aliarvioidaan kohtalokkaalla tavalla. Viimeksi kuluneiden 20 vuoden laaja viittomakieleen kohdistunut tutkimus (johon tekijä ei sanottavassa määrin viittaa) on näet kiistatta osoittanut a) että viittomakieli on luonnollinen kieli ja b) että se on monien kuurojen ensikieli.

Ei siis pidä ihmetellä, että monet kuurot kokevat itsensä loukatuiksi.

Tätä tekijä ei tietenkään ole pyrkinyt tekemään. On vain niin, että hän tulee jatkaneeksi pitkäa, viittomakielen merkitystä aliarvioivaa tutkimus- ja opetusperinnettä.

Väitöskirjasta saatetaan tehdä yksipuolisia päätelmiä kuurojen kielinopetuksen kehitystyössä. Tekijän mukaan tärkeimmäksi kysymykseksi jää kuurojen kirjoitetun suomen kielen hallinta. Tärkeä tämä kysymys onkin, mutta onko se tärkein?

Kautta maailman kuurot ovat oikeutetusti alkaneet vaatia viittomakielelle virallista statusta. Opetuksen kohdalla tämä tarkoittaa viitto-

makielen käyttöä sekä opetettavana aineena että opetuskielenä. Kaikista tärkein kysymys on se, miten kuurojen opetuksessa viittomakieli ensisijaisena ja suomen kieli toissijaisena voitaisiin niveltää yhteen. Virallisenakin tavoitteena tulisi olla toimiva kaksikielisyys, ei valtaväestön sanelema enemmistökielinen yksikielisyys.

Tämä on kuurojen opetuksen koetinkivi. Tukholman yliopistossa on vuodesta 1978 ollut meneillään monivuotinen seurantatutkimus, jossa selvitellään, miten kuurot oppivat kognitiivisesti kehittyvät, kun heille annetaan perustaidoksi viittomakieli ja ruotsin kielen opetus pohjataan siihen. Projekti on tuottanut runsaasti julkaisuja, joissa tehdään selkoa myönteisistä tuloksista. Valitettavasti tekijä ei niihin viittaa.

Tässä tärkeässä suhteessa Liisa Hakkaraisen väitöskirja on sivuraitteella. Näkyväksi puutteeksi jää ihmistieteissä keskeisen metodisen periaatteen rikkominen: tutkimuskohde tulisi jo tutkimuksen alkaessa ymmärtää omilla ehdoillaan, koko laajuudessaan ja oikeassa kontekstissaan.

Fred Karlsson
Helsingin yliopiston
yleisen kielitieteen
professori